

Remiss

Nummer: 65.25

2025-10-30

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Ansvar för hälso- och sjukvården (SOU 2025:62)

Saco har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet *Ansvar för hälso- och sjukvården*.

Saco har genom sina förbund flertalet professioner som är verksamma inom hälso- och sjukvårdssektorn. Under utredningens gång har ett antal Sacoövergripande och professionsspecifika inspel gjorts genom Sacos representant i expertgruppen, men även i form av inspel via den öppna konsultationen i det inledande skedet av utredningen. Saco har på så sätt inhämtat förbundens synpunkter.

Vårdansvarskommitténs uppdrag och utgångspunkter för arbetet

Vårdansvarskommittén har haft regeringens uppdrag att analysera och belysa för- och nackdelar samt lämna förslag på möjligheterna att långsiktigt införa ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för den regionala hälso- och sjukvården. Kommittén har valt att se kärnan i huvudmannaskapet som ansvaret att tillhandahålla hälso- och sjukvård, det vill säga så som begreppet i dag definieras i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Det har inte ingått i kommitténs förslag att lämna författningsförslag och inte heller att analysera huvudmannaskapet för tandvården eller för den kommunala hälso- och sjukvården.

Kommitténs utgångspunkt är att utredningsarbetet visat att det finns ett antal områden som idag inte lever upp till de nationellt politiskt beslutade målen i gällande lagstiftning och menar därför att styrningen av hälso- och sjukvården behöver förändras för att åstadkomma bättre resultat.

Kommittén sammanfattar behoven i form av sex förbättringsmål för hälso- och sjukvården:

1. Tillgången till hälso- och sjukvård av god kvalitet behöver bli mer jämlik över landet.

2. Tillgängligheten till och kapaciteten i hälso- och sjukvården behöver förbättras.
3. En hållbar och jämlik finansiering av hälso- och sjukvården behöver säkras.
4. Den samlade effektiviteten i hälso- och sjukvårdssystemet behöver öka.
5. Hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning behöver stärkas och arbetsmiljön förbättras.
6. Innovations- och omställningsförmågan i hälso- och sjukvården behöver förbättras och forskningen stärkas.

Kommittén har därför analyserat hur ett statligt huvudmannaskap skulle påverka hälso- och sjukvården ur ovanstående aspekter: jämlikhet, tillgänglighet, effektivitet, kompetensförsörjning/arbetsmiljö, finansiering och innovationsförmåga.

Allmänna synpunkter

Saco delar *problembeskrivningarna* och ser att det finns behov av förbättringar på de utpekade områdena vad gäller jämlikhet, tillgänglighet, effektivitet, kompetensförsörjning/arbetsmiljö, finansiering, innovationsförmåga och forskning.

Kommittén konstaterar att *finansiell och ekonomisk hållbarhet* är en avgörande fråga för hälso- och sjukvårdens finansiering och kompetensförsörjning som utmanas av den demografiska utvecklingen och dess konsekvenser för de framtida vårdbehoven. Frågor om välfärdens finansiering är något Saco sedan många år tillbaka lyft i olika sammanhang: i Valfärdskommissionens arbete och i utspel om behovet om en ny övergripande skattereform som beaktar centrala samhällsutmaningar för att stärka den offentliga välfärdens finansiering. Saco har även lyft att avsaknaden av ett helhetsperspektiv och en otydlig ansvarsfördelning minskar *effektiviteten*.

Saco vill lyfta aspekten *innovationsförmåga och forskning*. Som kommittén konstaterar är förutsättningarna för forskning, utveckling och innovation sammantaget mycket viktiga för hälso- och sjukvårdens långsiktiga kvalitetsutveckling och för systemeffektiviteten. Men det är inte enbart en fråga för sektorn utan en fråga för hela Sveriges konkurrenskraft och samhällsekonomi.

Saco anser att det är förtjänstfullt att kommittén i sitt utredningsarbete *konkretiserat och kvalificerat innebörden* av det för utredningen centrala *begreppet huvudmannaskap* trots att det inte definierats närmare i direktivet. Annars är det risk

för att det blir tydligt med vilka typer av ansvar som flyttas vid en huvudmannaskapsreform. De fyra analytiska ansvarsbegreppen är: systemansvar, finansieringsansvar, tillhandahållaransvar och verksamhetsansvar. Tillhandahållaransvaret beskrivs som kärnan i huvudmannaskapet och innebär ett ansvar för att erbjuda befolkningen vård som regleras i hälso- och sjukvårdslagen, HSL.

Saco vill poängtera behovet av en bred professionsingång i analyserna. Under arbetets gång har Sacos expert vid ett flertal tillfällen lyft och gjort förbundsinspel om vikten av ett brett professionsperspektiv i utredningen genom att beskriva förutsättningar för hälso- och sjukvårdens samtliga medarbetare och yrkesgrupper.

Det tvärprofessionella perspektivet på kompetensförsörjning, arbetsmiljö, effektivitet, och tillgänglighet kunde ha lyfts tydligare i utredningsunderlagen. Mer generellt handlar det om en snedfördelning i datainsamling och hur representationen av olika yrkesgrupper beskrivs i myndighetsrapporter. Det krävs för att få en rättmätig lägesbild.

Synpunkter i särskilda delar

Ett helt statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården

Ett helt statligt huvudmannaskap innebär att staten tar över ansvaret för all hälso- och sjukvård som regionerna ansvarar för idag. Staten har då systemansvar, finansieringsansvar, tillhandahållaransvaret och verksamhetsansvaret få det gäller offentligt drivna verksamheter för hälso- och sjukvården.

Kommitténs analyser visar att det finns tänkbara för- och nackdelar både med att behålla nuvarande huvudmannaskap och tillhandahållaransvar hos regionerna och att införa ett helt statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården. *En entydig slutsats med säkra kausala samband går inte att dra utifrån underlagen eller tidigare erfarenhet.* En så omfattande och genomgripande förändring finns det inte brett parlamentariskt stöd för. En huvudmannaskapsförändring kan innebära risker och möjligheter. Kommitténs analyser visar att det finns svårigheter, stora osäkerheter och kostnader med att dela upp tillhandahållaransvaret för hälso- och sjukvårdssystemets olika delar mellan staterna och regionerna. Det är heller inte

klart att ett helt statligt huvudmannaskap skulle leda till förbättringar eller lösa de problem och utmaningar som hälso- och sjukvården har.

Saco delar kommitténs bedömning. De förbättringar som eventuellt skulle kunna nås genom ett helt statligt huvudmannaskap är för små och för osäkra för att motivera de stora risker och kostnader som förändringen skulle innebära.

Ett delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården

Ett delvis statligt huvudmannaskap innebär att staten tar över ansvaret för en del av hälso- och sjukvården, vilket innebär att det tillkommer ytterligare en huvudman inom hälso- och sjukvårdssystemet. Det riskerar att ytterligare fragmentisera systemet med nya gränsdragningsproblem och skapa behov av nya gränssytor.

Saco delar kommitténs bedömning att ett delvis statligt huvudmannaskap riskerar att ytterligare fragmentisera hälso- och sjukvårdssystemet.

Behov av ett utökat statligt ansvar för vissa delar av hälso- och sjukvården

Kommittén anser att statens ansvar för styrning av hälso- och sjukvården behöver stärkas jämfört med i dag för att bättre kunna hantera de problem och utmaningar som hälso- och sjukvården står inför. Det nationella perspektivet behöver stärkas. Det kan genomföras på fler sätt än att genom att flytta huvudmannaskapet från regionerna. Områden där staten bör ta ett större ansvar och stärka sin styrning är kompetensförsörjning, läkemedel, vaccinationer, screening, rättspsykiatrisk vård och luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter.

Saco delar kommitténs bedömning att det nationella perspektivet behöver stärkas på ett antal områden. Det gäller även i ett beredskapsperspektiv. Detta aktualiseras i det nationella och statliga ansvaret för frågorna i händelse av kris, höjd beredskap och krig. Natomedlemskapet kräver också att det nationella perspektivet stärks.

Saco väljer att enbart kommentera området kompetensförsörjning och arbetsmiljö. I övrigt hänvisas till förbundens svar.

Kompetensförsörjning och arbetsmiljö

Kommitténs förslag: Staten bör ta ett utökat ansvar för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning. Regeringen bör se över de närmare formerna för detta.

Saco instämmer i kommitténs bedömning att kompetensförsörjningen av dagens och framtidens hälso- och sjukvård är en av de största hållbarhetsutmaningarna för hälso- och sjukvårdssystemet och att staten bör ta ett utökat ansvar.

Flera av Sacos förbund delar kommitténs bedömning att det nuvarande ansvaret för kompetensförsörjningen, som i dag vilar på regionerna, är otillräckligt och bristfälligt samordnat. Det finns betydande problem både när det gäller tillgången till utbildningstjänster och möjligheterna att utbilda sig inom specifika professioner i olika delar av landet. Saco efterfrågar därför ett tydligare statligt ansvar för kompetensförsörjningen, som utgår från ett nationellt perspektiv och tar hänsyn till behoven i hela landet, på både kort och lång sikt. Det behövs bland annat bättre planeringsunderlag för dimensioneringen för att säkerställa en mer likvärdig och långsiktigt hållbar kompetensförsörjning.

Regionerna har stora utmaningar med att behålla kompetens idag. Saco delar kommitténs konstaterade att arbetsmiljön är viktig i ett kompetensförsörjningsperspektiv. För att attrahera fler, kunna rekrytera och lyckas behålla personal inom hälso- och sjukvården behöver de anställda ha goda förutsättningar och en god arbetsmiljö.

Kommissionen skriver att *"I jämförelse med anställda i andra sektorer upplever hälso- och sjukvårdens anställda fler organisatoriska och sociala riskfaktorer, till exempel sämre balans mellan arbete och privatliv, mer moralisk stress, sämre stöd från chefer och en högre obalans mellan ansträngning och belöning"*.

För att förändra arbetsmiljön inom hälso- och sjukvården så att krav och resurser i högre grad är i balans, behövs ett gediget arbete med den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Alla nivåer i organisationen behöver ha insikter om betydelsen av en god organisatorisk och social arbetsmiljö.

Även i betänkandet *En arbetsmiljöstrategi för ett förändrat arbetsliv* (2025:73) påtalas att en god arbetsmiljö underlättar kompetensförsörjningen. Utredningen lyfter fram arbetsmiljön som en bred samhällsfråga som inkluderar många områden. Saco tillstyrker i sitt [remissvar](#) förslaget om inrättandet av en samordningsfunktion för arbetsmiljö. Saco menar att om arbetsmiljöstrategins mål ska nås är det angeläget att få till en bättre samordning och dessutom bättre informationsutbyte och samarbete mellan olika aktörer såsom departement, myndigheter, forskning, arbetsmarknadens parter och andra intresseorganisationer.

Kompetensförsörjning och en god arbetsmiljö förutsätter även en mer långsiktig styrning och finansiering av hälso- och sjukvården eftersom det har direkta effekter på sektorns förutsättningar att rekrytera personal i framtiden.

Saco vill lyfta behovet av ett brett professionsperspektiv vad gäller att beskriva och följa upp arbetsmiljön för hälso- och sjukvårdens alla yrkesgrupper. Det är något som flera Sacoförbund lyft. Saco har nyligen i en rapport belyst att sjukskrivningar på grund av stressrelaterad psykisk ohälsa ökar i ett antal akademikeryrken ([Sjukskrivningar på grund av stress, Sacorapport, 2025](#)).

Kommitténs bedömningar och förslag om stärkt och förbättrad statlig styrning

Kommittén anser att statens styrning av regionernas hälso- och sjukvård behöver stärkas och förbättras. Den är splittrad med många styrsignaler, ofta kortsiktig på grund av många tillfälliga statsbidrag och stimulansmedel. De långsiktiga planeringsförutsättningarna för regionerna bör stärkas. Statens ansvarsutkrävande och kontroll bör stärkas i syfte att garantera att hälso- och sjukvårdslagstiftningen får större genomslag i praktiken.

Saco instämmer i att staten behöver styra mer långsiktigt och strategiskt.

Kommitténs förslag: Riktade statsbidrag bör användas i endast undantagsfall. Det bör fastställas tydligare kriterier för när riktade statsbidrag får användas.

Saco tillstyrker kommitténs förslag

Kommitténs förslag: Den statliga styrningen bör renodlas mot normering och antalet styrformer begränsas. Det bör tillsättas en utredning om hur och på vilka områden detta ska genomföras.

Saco tillstyrker kommitténs förslag

Kommitténs förslag: Staten bör vidta åtgärder gentemot regionerna för ökad efterlevnad och för att stärka patientens ställning. Detta kräver dels stärkt uppföljning, information och kunskap om regionernas insatser, dels verktyg om i form av till exempel stärkt tillsyn och utökade sanktioner samt information till patienterna om deras rättigheter och möjligheter att välja i olika avseenden.

Saco har inga synpunkter

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef